

Wokół francuskich wyborów prezydenckich 1969 roku

Gwidon Kazimierz Dylewski – Uniwersytet Szczeciński

Wprowadzenie

Wybory prezydenckie zaplanowane na 1 i 15 czerwca 1969 r. były skutkiem ustąpienia ówczesnego prezydenta Charles'a de Gaulle'a po przegranym referendum z dnia 27 kwietnia 1969 r. Kwietniowe głosowanie odbyło się przy całkowitej negacji inicjatywy ze strony ugrupowań lewicowych (99% wyborców Francuskiej Partii Komunistycznej i 96% wyborców lewicy niekomunistycznej głosowało przeciw¹). W przedziałach wiekowych 20–34 lata i 35–49 lat jedynie 40% poparło ustawę dotyczącą regionalizacji i reformę Senatu.

W związku z rezygnacją de Gaulle'a zarządzono nowe wybory (były to drugie powszechne wybory prezydenckie w V Republice oraz pierwsze po protestach i strajkach majowych 1968 r.).

Wybory do Zgromadzenia Narodowego z 1968 r. nie zmieniły sytuacji. Nieprzychylny dla dwóch bloków lewicowych – lewicy niekomunistycznej skupionej wokół osoby François Mitterranda oraz Francuskiej Partii Komunistycznej (PCF) pod przewodnictwem generalnego sekretarza Waldeck-Rocheta – system wyborczy oparty na jednomandatowych okręgach wyborczych² przyczynił się do marginalizacji partii opozycyj-

1 A. Lancelot, P. Weill. *L'évolution politique des électeurs français, de février à juin 1969*, „Revue française de science politique” 2, 1970, s. 258.

2 W. Skrzydło, *Ustrój polityczny Francji*, Warszawa 1992.

nych, w szczególności ugrupowań komunistycznych³. Ponad 20-procentowy wynik PCF umożliwił komunistom uzyskanie 34 mandatów, z kolei wynik 10,3% w pierwszej turze i 7,8% w drugiej turze centrowej PDM (*Progress et démocratie moderne*) zapewnił 33 mandaty. Wynik przedwczesnych wyborów był jednak odwrotny do zamierzonego, wyniki procentowe komunistów i lewicy niekomunistycznej były niższe niż w 1967 r., a wszystkie ugrupowania prócz koalicji prezydenckiej UDR-RI (*Union for the Defense of the Republic – Independent Republicans*) uzyskały mniej miejsc w Zgromadzeniu Narodowym.

W wyborach prezydenckich nie wzięli udziału zarówno lider lewicy niekomunistycznej F. Mitterrand, jak również przywódca Niezależnych Republikanów Valéry Giscard d'Estaing, który poparł kandydaturę Pompidou (Mitterrand i d'Estaing znaleźli się w drugiej turze wyborów w 1974 r. i 1981 r.). Spekulowano również, że kandydaturę zgłosi były premier IV Republiki Antoine Pinay, co w rzeczywistości nie miało miejsca.

Finalnie zgłoszono siedmiu kandydatów: Gaston Defferre (SFIO), Jacques Duclos (PCF), Alain Krivine (LC), Michel Rocard (PSU), Alain Poher (CD), Georges Pompidou (UDR) oraz kandydat niezależny o poglądach lewicowych Louis Ducatel (*divers gauche*).

Kandydaci

Kandydatem gaullistów uważanym za następcę de Gaulle'a był oczekiwany Georges Pompidou (1911–1974), w latach 1962–1968 premier Francji⁴, odwołany ze stanowiska na skutek wydarzeń majowych. Warto wspomnieć wypowiedź Pompidou z 19 grudnia 1964 r. do ówczesnego Ministra Informacji Alaina Peyrefitte'a⁵: „Jedność władzy wykonawczej oznacza prymat prezydenta: premier trzyma się prezydenta. Zasadę tę praktykuję jako premier. Następca generała będzie musiał to praktykować

³ *Élections législatives 1968*, <https://www.france-politique.fr/elections-legislatives-1968.htm> (dostęp 28.07.2022).

⁴ *Georges Pompidou*, <https://www.gouvernement.fr/georges-pompidou> (dostęp 28.07.2022).

⁵ W chwili wybuchu strajków studenckich na Sorbonie Peyrefitte pełnił funkcję Ministra Edukacji.

jako prezydent”⁶. Pompidou już wcześniej zapowiadał swoją kandydaturę – w 1965 r. uniemożliwioną przez reelekcję de Gaulle’a. Według zapisków wyżej wymienionego Peyrefitte’a wówczas nasiliły się między nimi rozbieżności. Celem Pompidou – zarówno jako polityka UDR, jak również byłego premiera – była kontynuacja polityki wytyczonej przez de Gaulle’a mimo występujących różnic, szczególnie w dziedzinie poglądów gospodarczych⁷. Podczas audycji radiowej 15 maja 1969 r. przypomniał, że nie jest generałem de Gaulle’em, starał się przekonywać do siebie wyborców za pomocą pojednawczych i pragmatycznych działań⁸, próbował przekonać do siebie centrystów, odnawiając kontakty⁹. Przyniosło to zamierzone skutki, Pompidou otrzymał 50% głosów centrowego elektoratu w pierwszej turze wyborów¹⁰.

Za sukces Pompidou odpowiada m.in. jego dotychczasowa pozycja, był to kandydat rozpoznawany w społeczeństwie, wykorzystujący zarówno struktury UPR, jak szukający wsparcia poza własną partią (już 30 kwietnia 1969 r. Niezależni Republikanie postanowili udzielić wsparcia Pompidou)¹¹.

Kandydaturę zgłosił także Alain Poher (1909–1996) – od 2 października 1968 r. przewodniczący Senatu¹², który po ustąpieniu de Gaulle’a pełnił tymczasowo funkcję prezydenta zgodnie z uprawnieniami. Trzykrotnie pełnił funkcję sekretarza stanu: sekretarza stanu ds. budżetu w rządach Roberta Schumana (1948 r.) i Henriego Queuille’a (1948 r.) oraz sekreta-

6 Tekst oryginalny: „L’unité de l’exécutif, ça veut dire la prééminence du président : le Premier ministre colle au président. Je pratique ce principe comme Premier ministre. Il faudra que le successeur du Général le pratique comme président”.

7 Por. A. Peyrefitte, *C’était de Gaulle, t. III, Tout le monde a besoin d’une France qui marche*, Paryż 2000, s. 327, 391–392; P. de Saint Robert, *Les septennats interrompus*, Paryż 1977, s. 131–133; A. Szeptycki, *Francja czy Europa? Dziedzictwo generała de Gaulle’a w polityce zagranicznej V Republiki*, Warszawa 2005, s. 108–110.

8 *Pompidou Says He’ll Quit Party if He Wins Election*, <https://www.nytimes.com/1969/06/10/archives/pompidou-says-hell-quit-party-if-he-wins-election.html> (dostęp 29.07.2022).

9 S. Berstein, J.P. Rioux, *The Cambridge History of Modern France. The Pompidou Years 1969–1974*, Cambridge 2000, s. 5–13.

10 A. Lancelot, P. Weill, dz.cyt., s. 270.

11 S. Berstein, J.P. Rioux, dz.cyt., s. 6–7.

12 *Poher Alain*, https://www.senat.fr/senateur/poher_alain000211.html (dostęp 29.07.2022), <https://www.senat.fr/evenement/archives/poher.html> (dostęp 29.07.2022).

rza stanu ds. marynarki wojennej w rządzie Félix Gaillarda (1957–1958 r.). W latach 1966–1969 był przewodniczącym Parlamentu Europejskiego. Powiązany z ugrupowaniem chrześcijańskiej demokracji MRP (*Mouvement Républicain Populaire*) Jeana Lecanueta, przekształconym później w CD (*Centre Démocrate*). Praktycznie nieznanymi szerszej publiczności do referendum z dnia 27 kwietnia 1969 r. Przełożyło się to na wysokie wyniki w sondażach przedwyborczych, najwyższe poparcie w sondażu Sofres wykonanym w dniach 16–17 maja 1969 r., które wynosiło 39% (3% mniej niż kandydat gaullistów – Pompidou)¹³. Postrzegany był jako kandydat reprezentujący centrystów, jednakowoż w drugiej turze otrzymał znaczące wsparcie ze strony ugrupowań lewicowych. Z czasem poparcie prezentowane w sondażach zaczęło maleć, a w faktycznych wyborach Poher osiągnął ponad 23% głosów i zajął drugie miejsce.

Kandydatem lewicy niekomunistycznej (SFIO) był Gaston Defferre (1910–1986) – mer Marsylii, w latach 1946–1958 i 1962–1986 deputowany do Zgromadzenia Narodowego, w latach 1959–1962 senator. Minister Marynarki Handlowej w rządach René Plevena (1950–1951) oraz Henriego Queuille’a (1951), a także Minister Terytoriów Zamorskich w rządzie Guy’a Molleta (1956–1957). Ponownie wszedł w skład rządu dopiero po objęciu władzy przez Mitterranda w 1981 roku. 21 kwietnia 1967 r. stoczył „ostatni pojedynek o honor”, jego rywalem był wówczas deputowany gaullistów René Ribière¹⁴. W dniu wyborów pełnił funkcję z rozwiązanego w listopadzie 1968 r. ugrupowania FGDS (*Fédération de la gauche démocrate et socialiste*), której liderem był François Mitterrand¹⁵. Kandydaturę Defferre’a odrzucili zarówno Mitterrand, jak i Jean Poperen (lider UGCS), co przyczyniło się do dalszej dezintegracji między ugrupowaniami byłej FGDS¹⁶. Sondaże szacowały jego poparcie między 6–11% (najwyższy wynik osiągnął 5–6 maja 1969 r., a najniższy 16–17 maja, obydwa sondaże były wykonane przez Sofres). W pierwszej turze wyborów uzyskał 5% gło-

13 S. Berstein, J.P. Rioux, dz.cyt., s. 9.

14 *Histoire. Defferre-Ribière, le dernier duel pour l’honneur*, <https://www.leparisien.fr/val-d-oise-95/enghien-les-bains-95880/deferre-ribiere-le-dernier-duel-pour-l-honneur-15-04-2017-6857181.php> (dostęp 29.07.2020).

15 *Gaston Defferre*, https://www2.assemblee-nationale.fr/sycomore/fiche/%28num_dept%29/2216 (dostęp 29.07.2022).

16 S. Berstein, J.P. Rioux, dz.cyt., s. 8.

sów, według ankiety Sofres z dnia 4 czerwca 1969 r. poparło go 7% wyborców w wieku 21–49 lat oraz 16% wyborców Mitterranda z 1965 r.¹⁷. W drugiej turze wyborów zasugerował oddawanie głosów na Pohera jako jedynego kandydat lewicy¹⁸.

Komunistów w wyborach prezydenckich reprezentował Jacques Duclos (1896–1975) – w latach 1926–1932, 1936–1940, 1945–1958 deputowany z departamentu Seine¹⁹, od 1959 r. senator (funkcję tę sprawował do śmierci 25 kwietnia 1975 r.). 17 czerwca 1950 r. został tymczasowym sekretarzem PCF i do 10 kwietnia 1953 r. pozostał na stanowisku. W maju 1952 r. aresztowany. Członek partyjnego wydziału propagandy, członek III Międzynarodówki²⁰. Czynniki determinującymi do wyboru Duclosa na kandydata były m.in. jego pozycja, doświadczenie z wydziału propagandy. S. Berstein, J.P. Rioux opisują go jako „osobę o dobrodusznym i uspokajającym wyglądzie”²¹. Rosnące w sondażach poparcie Duclosa nie wystarczyło jednak, aby przejść do drugiej tury wyborów.

Zjednoczoną Partię Socjalistyczną reprezentował jej sekretarz Michel Rocard (1930–2016), wówczas bez większego doświadczenia politycznego²², Minister Planowania Gospodarczego i Minister Stanu w rządzie Pierre’a Mauroy’a (1981–1983) oraz Minister Rolnictwa w rządach Pierre’a Mauroy’a i Laurenta Fabiusa (1983–1985), w latach 1988–1991 premier Francji, następnie pierwszy sekretarz Partii Socjalistycznej (1993–1994)²³.

Pierwszym kandydatem trockistów był Alain Krivine (1941–2022), z wykształcenia historyk. Po usunięciu z Francuskiej Partii Komunistycznej²⁴ zorganizował Rewolucyjną Ligę Komunistyczną. W wyborach z 1969 r.

17 A. Lancelot, P. Weill, dz.cyt., s. 269–270.

18 P.E. Converse, R. Pierce, *Political Representation in France*, Cambridge 1986.

19 Jacques Duclos, [https://www2.assemblee-nationale.fr/sycomore/fiche/\(num_dept\)/2652](https://www2.assemblee-nationale.fr/sycomore/fiche/(num_dept)/2652) (dostęp 29.07.2022).

20 P. Robrieux, *Histoire intérieure du parti communiste*, Paris 1984.

21 S. Berstein, J.P. Rioux, dz.cyt., Cambridge 2000, s. 8.

22 Deputowanym do Zgromadzenia Narodowego został w październiku 1969 r.

23 Mr. Michel Rocard, http://web.archive.org/web/20121201151835/http://www.socialistgroup.eu/gpes/public/mepsdetail.htm?oldid=103&request_locale=en§ion=NET&category=MEPS (dostęp 29.07.2022).

24 Przyczyną wykluczenia z partii był brak poparcia dla François Mitterranda w drugiej turze wyborów prezydenckich 1965 r.

uzyskał 1% głosów, a w 1974 r. – 0,37%. Swoje poglądy reprezentował w czasopiśmie „Rouge” – 25 maja 1969 r. nakład wynosił 50 tysięcy egzemplarzy (dane z wywiadu przeprowadzonego przez R. Wooda²⁵). Był to nieporównywalnie niższy nakład od wydawanej przez PCF „L’Humanité”, której nakład wynosił około 200–250 tysięcy egzemplarzy (artykuł Marcina Żukowskiego opublikowany na histmag.org podaje liczbę 220 tysięcy)²⁶.

Ostatnim z kandydatów był przedsiębiorca Louis Ducatel (1902–1999). Kandydat o charakterze liberalnym, charakteryzujący się demagogicznym, ale również precyzyjnym stylem wypowiedzi. Przedstawiał się jako kandydat wolnościowy, był zadeklarowanym wrogiem praktyk technokratycznych („le candidat de la liberté, de la liberté individuelle, comme des libertés collectives. Liberté de choisir, liberté d’entreprendre, liberté de vivre”)²⁷.

Wyniki

Niekwestionowanym zwycięzcą pierwszej tury był Pompidou – wynik 44,47% oddanych głosów zapewnił komfortową pozycję w drugiej turze wyborów i zapowiadał pewne zwycięstwo. Kandydat UDR miał poparcie 34,05% wszystkich uprawnionych do głosowania²⁸. Jego kontrkandydatem 15 czerwca 1969 r. był Alain Poher, który w pierwszej turze zdobył 23,31%. Trzecie miejsce zajął Jacques Duclos z wynikiem 21,27% głosów. Zaskoczenie stanowił stosunkowo niski wynik Defferre’a – 5,01%. Pozostali kandydaci uzyskali: Michel Rocard – 3,61%, Louis Ducatel – 1,27% i Alain Krivine – 1,06%. Frekwencja wyniosła 77,58%²⁹.

25 Alain Krivine Interview First Trotskyist Candidate for President of France (25 May 1969), <https://www.marxists.org/history/etol/writers/krivine/1969/05/interview.html> (dostęp 29.07.2022).

26 Żukowski, „Proletariusze wszystkich krajów...”. *Krótki przewodnik po wybranych „zaprzyjżnionych” z PZPR partiach komunistycznych Europy i świata (cz. 2)*, <https://histmag.org/Proletariusze-wszystkich-krajow...-Krotki-przewodnik-po-wybranych-zaprzyjżnionych-z-PZPR-partiach-komunistycznych-Europy-i-swiate-cz.-2-9084> (dostęp 30.07.2022).

27 M. Gérard, *Les candidatures libres aux élections présidentielles sous la Ve République* Parlement[s], „Revue d’histoire politique” 4, 2005, s. 94–107, cyt. za „Le Monde”, 31.05.1974.

28 Czynne prawo wyborcze we Francji przysługiwało obywatelom po osiągnięciu 21. roku życia. Obniżenie wieku głosowania do lat 18 było decyzją prezydenta d’Estainga w 1974 r.

29 *France Élection du président de la République 1969*, <https://mjp.univ-perp.fr/election/fr/fr1969.htm> (dostęp 30.07.2022), cyt. za Déclaration du Conseil constitutionnel relative aux résultats du premier tour de scrutin, 3 juin 1969 (JO du 4 juin 1969).

Pompidou wygrał wybory w 94 departamentach, 4 departamentach zamorskich i 5 terytoriach zamorskich, Poher w 1 terytorium zamorskim (Polinezja – zamorskie terytorium Francji na Oceanie Spokojnym), natomiast Duclos zwyciężył w Seine Saint-Denis (departament, który reprezentował jako senator po utworzeniu w 1968 r.), gdzie uzyskał 38,6% głosów³⁰.

W drugiej turze Pompidou wygrał w 88 departamentach (w tym we wszystkich liczących powyżej 500 tysięcy uprawnionych do głosowania, tj. Bouches-du-Rhône, Finistère, Gironde, Loire-Atlantique, Nord, Pas-de-Calais, Rhône, Paris, Seine-Maritime, Hauts-de-Seine, Seine Saint-Denis, Val-de-Marne³¹), Poher w 7 departamentach (Haute-Garonne, Gers, Indre, Loir-et-Cher, Lot-et-Garonne, Nièvre, Vaucluse)³².

Dziewiętnastym Prezydentem Francji oraz drugim Prezydentem V Republiki Francuskiej został Georges Pompidou z wynikiem 58,21% głosów przy znacznie niższej frekwencji, wynoszącej 68,85%. Prezydent Pompidou nie dożył jednak do końca swojej siedmioletniej kadencji, zmarł 2 kwietnia 1974 r. po długiej chorobie³³.

Wpływ wydarzeń Maja 1968 roku na wyniki wyborów

Kandydatom lewicowym nie sprzyjało przede wszystkim rozdrobnienie na scenie politycznej. Kandydaci lewicowi otrzymali w wyborach 30,3% głosów³⁴. W warunkach *ceteris paribus* kandydat zjednoczonej lewicy mógłby wejść do drugiej tury wyborów, jednak przewaga Pompidou była niemożliwa do odrobienia. Różnica między Alainem Poherem a Jakiem Duclosem wyniosła 460 328 głosów. Sytuacja sprzyjała gaullistom, jedy-

30 *Élection présidentielle 1969 – Résultats par département*, <https://www.data.gouv.fr/fr/datasets/election-presidentielle-1969-resultats-par-departement/> (dostęp 30.07.2022).

31 Departamenty wymieniane chronologicznie według numeracji INSEE, departamenty Hauts-de-Seine (92), Seine-Saint-Denis (93), Val-de-Marne (94) zostały utworzone w 1968 r.

32 Opracowane własne na podstawie *Résultats des présidentielles par circonscription 1969 2nd tour (15 juin 1969)*, <https://www.data.gouv.fr/fr/datasets/elections-presidentielles-1965-2012-1/> (dostęp 30.07.2022).

33 S. Berstein, J.P. Rioux, dz.cyt., s. 92–94.

34 I. Gilcher-Holtey, *May 1968 in France: The Rise and Fall of a New Social Movement*, w: 1968: *The World Transformed*, red. C. Fink, P. Gassert, D. Junker, Cambridge 1998, s. 270–271.

nym realnym rywalem mogącym uniemożliwić zwycięstwo Pompidou pozostawał Poher.

Nie pomogło również niezgłoszenie kandydatury przez François Mitterranda – popieranego zarówno przez lewicę niekomunistyczną, jak i przez radykalnych komunistów. Należy nadmienić, że kandydatura Mitterranda w 1965 r. doprowadziła kandydata FGDS do drugiej tury wyborów, w której osiągnął wynik wyborczy 44,8% głosów³⁵. Widoczny jest także przepływ wyborców Mitterranda z 1965 r. – o ile 52% zagłosowało na Duclosa, to następne 21% wybrało Pohera (popieranego przez byłych wyborców Lecanueta)³⁶.

Ostatecznie Poher uzyskał 26% głosów elektoratu lewicowego (Duclos – 38%) oraz 9% głosów wyborców skrajnej lewicy. Zyskał również poparcie 34% elektoratu lewicy niekomunistycznej³⁷. Preferencje wyborcze są zrozumiałe – dla części socjalistów i umiarkowanej lewicy Poher, reprezentujący Centrum Demokratyczne, był racjonalniejszym wyborem. Już w 1964 r. ówczesny senator Jean Lecanuet próbował dialogu z socjalistami³⁸.

Ciekawym zjawiskiem są sondaże realizowane od 5 do 29 maja 1969 r. O ile w sondażu Sofres z 5–6 maja 1969 r. Duclos uzyskał wynik 10%, Defferre 11%, a Poher 35%, o tyle w sondażu przeprowadzonym przez Ifop 29 maja 1969 r. Duclos mógł liczyć na 18% głosów, Defferre 9%, a Poher 25%. Co więcej, biorąc pod uwagę oficjalne wyniki wyborów z 1 czerwca 1969 r., wynik Duclosa był niedoszacowany o 3,27%, natomiast wynik Pohera przeszacowany o 1,69%, a Defferre'a o 3,99%.

Według informacji podanych przez J. Rangera w artykule *Lélectorat communiste dans l'élection présidentielle de 1969* komuniści uzyskali w wyborach prezydenckich 346 481 głosów więcej niż w pierwszej turze wyborów do Zgromadzenia Narodowego z 1968 r., przy frekwencji większej o 604 241 wyborców. Był to jednak wynik o 247 970 niższy niż w wybo-

35 *Election Resources on the Internet: Presidential and Legislative Elections in France – Results Lookup*, <http://electionresources.org/fr/president.php?election=1965> (dostęp 28.07.2022).

36 A. Lancelot, P. Weill, dz.cyt., s. 270; A. Lancelot, M.T. Lancelot, *Atlas des élections françaises de 1968 et 1969*, „Revue française de science politique” 2, 1970, s. 316–328.

37 Tamże, s. 270

38 *Jean Lecanuet*, https://www2.assemblee-nationale.fr/sycomore/fiche/%28num_dept%29/7655 (dostęp 28.07.2022).

rach z 1967 roku³⁹. Wydarzeniem, które wpłynęło negatywnie na PCF, była także zrealizowana w sierpniu 1968 r. interwencja wojskowa Układu Warszawskiego w Czechosłowacji⁴⁰.

Można wnioskować, że protesty z 1968 r. przyniosły szkodę partiom lewicowym, w szczególności Francuskiej Partii Komunistycznej. Na łamach „L'Humanité” ukazała się opinia: „Each barricade, each burning car, brought tens of thousands of votes to the Gaullist party; that's the truth”⁴¹. W języku francuskim brzmi ona: „Chaque barricade, chaque voiture incendiée apportait des dizaines de milliers de voix au parti gaulliste. Voilà la vérité”.

Czynnikami zniechęcającymi do Duclosa mogły być również jego wiek (w dniu pierwszej tury wyborów miał 72 lata) oraz fakt, że był to polityk aktywny od wyborów uzupełniających w 1926 r. Ponadto jako były członek Kominternu, później Kominformu, realizował politykę Moskwy, chociażby proces usuwania z PCF członków partii. Wielokrotnie jego działania były cytowane w podlegającej cenzurze prasie radzieckiej czy polskiej⁴². 28 maja 1952 r. przyczynił się do podsycania chaosu, np. poprzez nielegalną manifestację przeciw wizycie gen. M. Ridgwaya pełniącego wówczas funkcję naczelnego dowódcy sił sprzymierzonych w Europie, za co został aresztowany, a następnie uniewinniony decyzją sądu apelacyjnego⁴³. Aresztowanie Duclosa miało wówczas charakter polityczny i wywołało sprzeciw komunistów i trockistów oskarżających działania premiera Pinaya⁴⁴. Był to kandydat zbyt radykalny, aby przekonać do siebie większość wyborców, zwłaszcza spoza PCF. Moment chwilowej popularności przypadający na

39 J. Ranger, *L'électorat communiste dans l'élection présidentielle de 1969*, „Revue française de science politique” 2, 1970, s. 284–285.

40 S. Berstein, J.P. Rioux, dz.cyt., s. 8.

41 F.-G. Dreyfus, *Histoires des gauches en France 1940–1974*, Paryż, 1975, s. 308, cyt. za I. Gilcher-Holtey, dz. cyt., s. 269.

42 *Niedzielnny dodatek ilustrowany do dzienników: Życie Warszawy z dnia 8 czerwca 1952 r.*, str. 2, chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgiclfndmkaj/http://mbc.cyfrowemazowsze.pl/Content/68016/00072931_-_Zycie-Warszawy-bezplatn-ie-1952-nr-23-175-8-VI-_Sygn-P-10019.pdf (dostęp 29.07.2022).

43 *Słowo polskie. Dziennik wolnych Polaków, Paryż, 3 lipca 1952*, chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgiclfndmkaj/https://kpbc.umk.pl/Content/247128/PDF/ArchEmig_POPC_C33_01_nr_052.pdf (dostęp 29.07.2022).

44 *French Trotskyism 1952. Into Action to Gain the Liberation of Jacques Duclos*, <https://www.marxists.org/history/france/trotskyism/1952/jacques-duclos.htm> (dostęp 29.07.2022).

zjednoczenie lewicy w 1965 r. oraz rozgłos po wydarzeniach Maja 1968 r. został zarówno przez PCF, jak SFIO niewykorzystany, o czym świadczą przede wszystkim niskie wyniki w grupie 21–34 lata. Dodatkowo pojawiły się problemy wizerunkowe.

Od rozdrobnienia do zjednoczenia

Rosnący w sondażach wynik Duclosa oraz kandydatura Pohera przyczyniły się do osłabienia pozycji SFIO oraz pośrednio do przekształcenia jej w Partię Socjalistyczną (*Parti Socialiste*). Jeszcze 4 maja 1969 r. na kongresie w Alfortville podjęto decyzję o utworzeniu ww. ugrupowania⁴⁵. W lipcu 1969 r. na kongresie w Issy-les-Moulineaux wybrano nowe władze (stanowisko pierwszego sekretarza otrzymał Alain Savary, dzięki poparciu m.in. Guy Molleta). Podjęto wówczas próby dialogu z komunistami. W dniach 11–13 czerwca podczas kongresu w Épinay-sur-Seine dołączył CiR (*Convention des institutions républicaines*), którego liderem był Mitterrand, oraz wybrano Mitterranda na stanowisko pierwszego sekretarza⁴⁶. Do wyborów parlamentarnych z 1973 r. socjaliści zdołali odzyskać poparcie społeczeństwa, druga tura wyborów umożliwiła zdobycie 89 miejsc w Zgromadzeniu Narodowym oraz osłabienie gaullistów, którzy stracili kilkadziesiąt mandatów przy zachowaniu większości⁴⁷. Proces zjednoczenia lewicy pod jednym kandydatem zakończył się dopiero w 1974 r. – tym kandydatem ponownie był François Mitterrand, który w pierwszej turze wyborów prezydenckich uzyskał najwyższy wynik 43,25%, a w drugiej 49,19%⁴⁸. Po wyborach do Partii Socjalistycznej dołączyła część członków Zjednoczonej Partii Socjalistycznej (*Parti Socialiste Unifié*), z liderem ugrupowania Michele Rocardem. Wpłynęły na to takie czynniki, jak niski wynik PSU w wyborach parlamentarnych z 1973 r. oraz brak

45 69, *année historique*, „L’hebdo des Socialistes” 2009, 25 avril, s. 24–25.

46 *Parti socialiste (PS), congrès*, <https://www.france-politique.fr/congres-ps.htm> (dostęp 29.07.2022).

47 R. de Lacharrière, *Gaullism Mark II: The Elections of 1973*, „Government and Opposition” 8, 1973, s. 280–89, <http://www.jstor.org/stable/44482021>.

48 *Résultats de l’élection présidentielle 1974*, <https://www.vie-publique.fr/eclairage/24162-resultats-de-lelection-presidentielle-1974>.

kandydata w wyborach prezydenckich. Część członków partii pozostała w jej strukturach aż do momentu rozwiązania w 1990 r.⁴⁹. Spory między socjalistami a komunistami, widoczne szczególnie w kwestii wspólnego programu oraz nacjonalizacji koncernów, nie wpłynęły negatywnie na wyniki wyborcze, a w 1977 r. Partia Socjalistyczna otrzymała prymat, jeśli chodzi o francuską lewicę – na skutek wzrostu poparcia dla PS (w wyborach parlamentarnych 1978 r. partia uzyskała najwyższy wynik w drugiej turze, który przełożył się jedynie na 104 miejsca wobec 150 miejsc zdobytych przez RPR⁵⁰).

Zakończenie

Wybory prezydenckie z 1969 r. rozpoczęły nowy okres w historii Francji – pięcioletnią prezydenturę Pompidou. Śmierć Pompidou przyczyniła się do osłabienia UDR, w 1976 r. przekształconego w RPR (*Rassemblement pour la République*) Jacques'a Chiraca. W następnych dekadach wyniki wyborcze gaullistów obniżały się (w latach 1974 i 1981 – kandydat UDR/RPR nie znalazł się w drugiej turze wyborów prezydenckich) aż do 1995 r., gdy prezydentem został Jacques Chirac.

Od 1974 r. znaczącą siłą została grupa Niezależnych Republikanów skupiona wokół d'Estaing'a, w 1978 r. przekształcona w UDF (*Union pour la démocratie française*) z Jeanem Lecaunetem na czele ugrupowania⁵¹.

Tendencje zjednoczeniowe na lewicy oraz nieprzychylny dla kandydatów lewicowych system wyborczy jest obecny do dnia dzisiejszego (przykład 31,6% wynik NUPES z czerwca 2022 r. przełożył się jedynie na 131 z 577 mandatów, w tym 12 deputowanych PCF – najwyższy wynik od 2007 r.⁵²). Po 1981 r. zmniejszała się reprezentacja komunistów w Zgromadzeniu Narodowym (wyjątek stanowił okres 1997-2002). Liczba deputowa-

49 B. Ravenel, *Quand la gauche se réinventait. Le PSU, histoire d'un parti visionnaire 1960-1989*, Paris 2016.

50 *Élections législatives 1978*. <https://www.france-politique.fr/elections-legislatives-1978.htm> (dostęp 29.07.2022).

51 *Union pour la démocratie française (UDF)*, <https://www.france-politique.fr/union-pour-la-democratie-francaise.htm> (dostęp 30.07.2022).

52 *Élections législatives 2022*. <https://www.resultats-elections.interieur.gouv.fr/legislatives-2022/FE.html> (dostęp 30.07.2022).

nych zmniejszała się nawet wtedy, gdy poparcie procentowe dla PCF rosło (wzrost poparcia o 1,64 p.p. w wyborach z 1988 r. przyniósł 8 deputowanych mniej niż dwa lata wcześniej).

Wybory postawiły również wyzwanie przed partiami lewicowymi, które przez następne lata opierały się na współpracy określanej jako „Wspólny program rządowy Francuskiej Partii Komunistycznej i Partii Socjalistycznej”. Skutkiem działań w latach 1969–1981 było zdobycie przez partie lewicowe większości w Zgromadzeniu Narodowym, utworzenie socjalistycznego rządu Pierre’a Mauroy’a uwzględniającego 4 członków PCF od czerwca 1981 r., a także zwycięstwo François Mitterranda w 1981 i 1988 r. w wyborach prezydenckich⁵³.

Gwidon Kazimierz Dylewski

Student II roku zarządzania i I roku historii na Uniwersytecie Szczecińskim. Jego zainteresowania naukowe obejmują historię XX wieku, w szczególności historię polityczną oraz historię myśli ekonomicznej.

e-mail: 233845@stud.usz.edu.pl

53 J. Frears, *The 1988 French Presidential Election*, „Government and Opposition” 23(3), 1988, s. 276–289.